
Nataša Gliha Komac, Andreja Žele

Socialnozvrstno označevanje v nastajajočem splošnorazlagalnem slovarju

objavljeno v:

Hotimir Tivadar (ur.): *Slovenski javni govor in jezikovno-kulturna (samo)zavest.*

Obdobja 38. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2019.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-38/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2019.

SOCIALNOZVRSTNO OZNAČEVANJE V NASTAJAJOČEM SPLOŠNORAZLAGALNEM SLOVARJU

Nataša Gliha Komac

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU, Ljubljana
ngk@zrc-sazu.si

Andreja Žele

Filozofska fakulteta, Ljubljana in
Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU, Ljubljana
andreja.zele@ff.uni-lj.si

DOI:10.4312/Obdobja.38.161-168

Prispevek predstavlja trenutni izbor socialnozvrstnih kvalifikatorjev, ki so uporabljani pri novem razlagalnem slovarju slovenskega knjižnega jezika (eSSKJ), in utemeljuje njihov izbor in spremembe oz. dopolnitve njihovih opredelitev glede na SSKJ. Na konkretnem slovarskem gradivu odpira in tudi problematizira vprašanja sporočilnosti in natančnosti socialnozvrstnega označevanja, kar povezuje in pogojuje z merili uporabe določenega socialnozvrstnega kvalifikatorja. Obravnava skuša v smislu razmerja jezik – družba in aktualne jezikovne rabe osvetliti, kako pomenljiv pokazatelj družbenih sprememb in vrednotenij so tudi različni socialnozvrstni zaznamki v slovarju – in prav zato se morajo njihove opredelitve in obseg uporabe domišljeno dograjevati skozi celotno nastajanje splošnorazlagalnega slovarja.

slovenščina, socialne zvrsti jezika, označevanje, kvalifikatorji, razlagalni slovar

The paper presents the current selection of the diastatic labels that are being used in the new explanatory dictionary of Slovenian (eSSKJ), justifying the choice of labels and according to the SSKJ modifications or additions to their definitions. On the basis of concrete lexicographic language material, the article discusses problems of the informative value and precision of diastatic labels, relating them to and conditioning them by the criteria of use of a given diastatic label. From the perspective of the relation between language and society and current language use, the analysis tries to shed light on how meaningful various diastatic labels in a dictionary are as indicators of social changes and evaluations. Precisely for this reason, their definitions and the scope of their application should be developed in a well-thought-out manner throughout the entire process of compilation of an explanatory dictionary.

Slovene, social varieties, labelling, labels, explanatory dictionary

1 Uvod

Obravnava skuša predstaviti smiselnost označevanja družbene funkcionalnosti leksike, kar naj bi izboljšalo natančnost in stil uporabe, hkrati pa opozarja, da je

vsako tovrstno označevanje zahteven in odgovoren poseg v rabo. Oznaka mora biti dovolj povedna oz. jasna in natančna, njena uporaba pa utemeljena. Z vidika možnih zastranitvev, ki jih prinaša nedomišljeno ali prekomerno označevanje besed, mora naprej veljati pravilo, da raje ne označiti kot pa označiti slabo ali napačno.

V slovenski slovaropisni tradiciji obstajajo socialnozvrstne oznake z opredelitvami, vendar je treba tako njihovo izrazijsko predstavnost oz. povednost kot njihove opredelitve vedno znova preverjati. V to nas sili spreminjanje obstoječe in uporaba nove leksike. Vsako spreminjanje ali ukinjanje obstoječega socialnozvrstnega označevanja in njegovih opredelitev mora biti utemeljeno na novozbranem gradivu. Spremembe obstoječih socialnozvrstnih oznak morajo biti še bolj utemeljene kot uvajanje novih dodatnih označevanj. Našteta vodila so vključena tudi v nadaljnjo predstavitev in komentiranje problemskih vprašanj pri socialnozvrstnem označevanju v nastajajočem splošnorazlagalnem slovarju slovenskega knjižnega jezika (eSSKJ).

2 Obvestilnost obstoječih socialnozvrstnih kvalifikatorjev in njihova aktualna uporabnost

Dosedanje označevanje izhaja iz osamosvojenih sistemov knjižnega jezika, pogo-
vornega jezika in osamosvojenih narečnih sistemov (prim. Vidovič Muha 1971/72,
1972) in upošteva ažurirane dopolnitve v *Slovenski slovnici* (Toporišič ¹1976, ⁴2000)
in drugih temeljnih priročnikih (Toporišič 1992, ⁴1994).

Predlagana delitev socialnozvrstnih kvalifikatorjev skuša opozoriti, da ne gre za
ostro delitev med že do sedaj označenim besedjem in sodobno še neoznačeno leksiko,
ampak bolj za to, ali uporaba nove leksike še dopušča dosedanje socialnozvrstne
oznake, in katere izmed teh oznak ostajajo primerno sporočilne.

Obravnavana leksika v rastočem razlagalnem slovarju eSSKJ omogoča uporabo
socialnozvrstnih kvalifikatorjev s posodobljenimi (dopolnjenimi) opredelitvami,
npr. **knjižno** (standard, nadstandard, podstandard), **pogovorno** (knjižno pogovorno,
neknjižno pogovorno (našteto lahko vključuje mestno pogovorno, nižje pogovorno,
žargonsko), **narečno** (koroško, primorsko ipd.), **sleng**, **latovščina** in **otroška govora**.

1) **Knjižno** kot izhodiščno merilo glede na standardizacijo, kultiviranost in obseg
funkcionalnosti slovenščine: socialnozvrstno se lahko deli na **a)** standard, ki je z vidika
zapisane in govorjene rabe nezaznamovan in obsega tudi strokovno izrazje, npr.
abeceda, *čebela*, *čedar*, *slez*, na **b)** nadstandard (**ozkoknjižno** oz. **knjižno neobčevalno**,
zborna), npr. *alma mater*, *triangel*, in **c)** podstandard (**knjižno pogovorno**), npr.
cankar 'bankovec', *sirovka* 'sirova štručka', *duplerica* 'dvostranska fotografija'; tako
v knjižni nadstandard kot v knjižni podstandard seže **knjižno izobrazbeno** (s tudi
precej **prevzetega** izrazja, npr. že navedeni *alma mater* oz. *duplerica*).¹

Glede na **knjižno** z upoštevanjem stopnje standardizacije, kultiviranosti in obsega
funkcionalnosti primerjalno prehajamo v pogovorni jezik.

1) Obstoječim socialnozvrstnim kvalifikatorjem, kot so jezikoslovno zastavljeni in opredeljeni v obstoječih
priročnikih, se v novejšem času priznava upoštevanje družbenega položaja govorca, in ne samo
zemljepisne umestitve (prim. Skubic 2003a, 2003b), vprašanje pa je, do kolikšne mere in kako natančno
je to označevanje lahko udejanjeno v slovaropisni praksi.

2) **Pogovorno** se lahko deli na podskupine a) **knjiž. pogovorno**: omejeno na govor in zato uporablja poenostavljene različice še vedno znotraj knjižnega (pod)standarda v smislu bolj pogovornih sinonimov, npr. *buča* 'glava, zlasti človeška', *maček* 'valjček za beljenje', *čist* 'ki ne uživa nedovoljenih substanc', *polakirati* 'nanesti lak na nohte', *važič* 'bahač', ali poenobeseditve tipa *vetrobran* 'vetrobransko steklo', *špičak* 'špičast čevelj', *plavica* 'modrica'; torej še vedno v mejah možnega standardiziranega zapisa, pa hkrati značilno za bolj sproščeno komunikacijo; b) **neknjižno pogovorno**: govorjeno že zunaj meril knjižnega, tj. lahko tudi **mestno pogovorno** (npr. Ljubljana, Koper, Maribor, Nova Gorica): *brihten, familija, foter, hec*.² Z vidika neknjižnosti in zaradi prekomerne uporabe sposojenk lahko govorimo tudi o **nižjem pogovornem**, npr. *bremzati, britof, cajtenge, šajba* ipd. Funkcijski vidik k (ne)knjižnemu pogovornemu dodaja **žargonsko**, ki je navadno pogovorna (največkrat neknjižna, kdaj tudi knjižna) vzporednica knjižnemu strokovnemu izrazju, npr. *špil, žaba* 'teptalni stroj', *dresura* 'dresurno jahanje', *broker* 'borzni posrednik' ipd.³ Žargonsko je med drugim pokazatelj naraščajoče determinologizacije, ki je najboljše in najintenzivnejša (najprej) v pogovorni plasti jezika (Bugarski 2003).

Prehod iz **systema knjižne slovenščine** v različne **narečne sisteme** znotraj slovenščine je tudi v splošnorazlagalnem slovarju označen z npr. **narečno koroško**, **narečno primorsko** ipd. in pomeni, da je beseda značilna za določeno območje slovenskega jezikovnega ozemlja, npr. *borjač* 'dvorišče', *bica, nona, sirek* 'koruza'.

Drastičen odmik v neknjižno neformalno komunikacijo izraža **sleng** (z oznako **slengovsko**, v dosedanjih priročnikih z opredelitvijo **pogovorno, zlasti v sproščnem ožjem krogu**): ta sociolekt vključuje nenavadno oz. nekonvencionalno izražanje in je verbalno upiranje večji urejenosti, prezira družbeno, starostno in izobrazbeno razslojenost, podira različne tabuje ipd.; pri tem poudarja čustvo in čutnost, tudi objestnost, npr. *čist* 'ki ne uživa nedovoljenih substanc', *keš, ful, nakladati, skenslati, težiti, žurka*. Slengizmi se menjavajo in veliko prvotnih slengizmov z generacijami prehaja v (ne)knjižni pogovorni jezik.

Na »obrobje« družbene funkcionalnosti ravno in tudi zaradi stalne ekspresivne rabe sodita še socialnozvrstni oznaki za sociolekta, ki sta nastala iz različnih ali celo nasprotnih vzrokov in tudi z različnimi oz. nasprotnimi nameni: en je **latovščina**, ki je nastala z željo po nerazumljivosti in namerni izločenosti iz določene združbe (slednje zaradi težje prepoznavnosti v splošnorazlagalnem slovarju ni), **otročka govorica** pa izraža željo odraslih, da bi z ekspresivno govorico vzpostavili čim bolj pristno komunikacijo z najmanjšimi otroki, npr. *papcati, kakec, medo* ipd.

- 2 Samostojnih obravnav mestnih govoric nimamo. Zaenkrat je še najboljše predstavljena mariborska govorica (Čížek 2010; Valh Lopert, Koletnik 2011).
- 3 To se je potjevalo že v šestdesetih letih 20. stoletja, npr. v razpravi Brede Pogorelec (1965: 135) o vprašanih govorjenega jezika: »Med te nižje plasti pogovornega jezika za vsakdanjo rabo spadajo tudi žargoni. Ti se po svojem osnovnem sistemu, to je po glasovih in oblikah, navadno ne razlikujejo od drugih oblik pogovornega jezika, vsebujejo pa celo vrsto fraz in metaforiko, ki je značilna za manjše skupine ljudi, ki delajo v skupnem okolju.« Tudi v novejšem času se žargon vse bolj potrjuje kot socialnozvrstna kategorija rabe jezika (Race 2015).

2.1 Merila socialnozvrstnega označevanja – poskus utemeljitve

*Knjižni jezik*⁴ je izhodiščno merilo za vse druge družbene jezikovne različice:

1) Družbenih razmer in jezikovnega položaja ni mogoče prevzeti, zato tudi prevzemanje jezikoslovne terminologije, ki je vezana na specifično razvoja in obstoja določene družbe, brez predhodne jasne utemeljitve, ni upravičeno.⁵ Slovenski knjižni jezik je družbeni pojav in zmore vsenarodno, narodnopredstavno in narodnozdrževalno vlogo. Torej je pri določanju ali spreminjanju temeljnega jezikoslovnega termina, kot je *knjižni jezik*, treba upoštevati celotno pojmovno polje ter posledično pomenskost in že ustaljeno predstavnost, ki jo določeno poimenovanje označuje.

2) *Slovenski knjižni jezik* glede na svoj razvoj in položaj predstavlja izhodišče za vse druge jezikovne različice znotraj slovenščine; prilastek *knjižni* poudarja njegovo prvenstveno zapisano in prestižno vlogo, ki vključuje pogoj kultiviranosti zapisanega – velja namreč, da se ne zapiše kar vsega. Izhodišče nadaljnjemu označevanju tako glede knjižnosti kot glede stopnje standardiziranosti je stilno nezaznamovana različica knjižnega standardnega jezika. Glede na večinsko osrednjo standardno rabo znotraj knjižnega jezika lahko ločimo še nad- in podstandard,⁶ knjižni nestandard pa je *neknjižni jezik*.

3) Neodtujljiv del knjižnega jezika je standardizacija. Ta je vedno posledica razmerja med rabo in normo. V jeziku se standardizacija lahko enači in uresničuje z možnostjo poenotenega zapisa in izgovora – to so pravila poenotene rabe, ki morajo slediti premikom v normi in s tem tudi težnjam njenega nadaljnjega razvoja; spremembe v normi so vezane na razvoj celotnega jezikovnega sistema in njegovih funkcij v družbi. Knjižnost poleg razvojne normativnosti vključuje še stopnjo družbene sprejemljivosti oz. kultiviranosti zapisanega ali izrečenega, zlasti javno zapisanega in izrečenega, in tudi oznako stilnosti. Knjižnost torej pri jezikovni rabi poudarja **način** izražanja (izbor leksemov in stila), standardnost pa zlasti **sredstvo** izražanja (poudarek zlasti na kodificiranem zapisu).⁷

- 4 Knjižni jezik je strokovni oz. jezikoslovni termin in kot jezikovna metafora ne vzdrži dobesedne razlage.
- 5 Dejstvo se potrjuje v primeru izločitve hrvaščine iz srbohrvaškega jezika, zlasti z novim standardiziranjem rabe, ki je zasnovana na zunajjezikovni ideologizaciji jezika. Ne gre za nov knjižni jezik kot celovit samostojen sistem, ampak le za hrvaščino kot na novo standardizirano rabo jezika (o tem mdr. Kordić 2003). V kontekstu družbenopolitičnih sprememb in nove situacije tudi sklicevanje na monografijo Brozovića (1970) o standardnem jeziku ni več relevantno. Kako odločilno je družbenopolitično stanje, iz katerega izhaja oz. ga ureja/določa jezikovna politika, kažejo tudi razprave o položaju češčine po letu 2000: Od šolske spisovnosti ke standardni češtině: výzva k diskusi (Čermák, Sgall, Vybíral 2005), Od šolske spisovnosti ke standardni češtině: výzva k diskusi (Kořenský 2005), Požadavky na úroveň diskuse o spisovné/standardní češtině (Oliva 2005); vsako aktualiziranje še tako izdelanih izhodišč (npr. Havránek 1963) je zelo zahtevno in odgovorno jezikoslovno delo.
- 6 Osrednji knjižni standard je bil tudi nezaznamovano leksikalno jedro *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* in hkrati izhodiščno merilo za socialnozvrstne kvalifikatorje pri (še) nestandardizirani ali vključeni neknjižni leksiki: »Jezikovnosistemska zasnova slovarjev v petdesetih in šestdesetih letih prejšnjega stoletja, zlasti v slovanskem svetu, je bila znotrajsistemsko omejena na knjižni jezik (gre za slovarje predračunalniškega oz. preddigitalnega obdobja), gre za slovarski prikaz samo tistih slovarskih prvin, ki so postale neločljivi del jezikovnega sistema oz. njegove leksike« (Vidovič Muha 2000: 84). Standard se torej lahko omejuje na običajno rabo (Skubic 2001: 210).
- 7 Knjižni jezik kot izhodiščno merilo tudi opozarja, zakaj npr. Slovenci nismo razvili t. i. splošno

Če upoštevamo ključna merila, ki jih navadno navajajo pri opredelitvi knjižnega jezika, tj. nadregionalnost, celovita kodifikacija in opozicija glede na narečja in sociolekte, bi opredelitev slovenskega knjižnega jezika lahko strnili v: *Knjižni jezik je nadnarečna in hkrati nadpokrajinska kodificirana različica jezika, namenjena splošni javni rabi in se uporablja pretežno v zapisani obliki. Kot najbolj uzaveščena vse-slovenska in zato tudi narodnoidentifikacijska jezikovna različica z vsemi funkcijskimi in stilskimi vlogami je izhodiščno merilo za razpoznavanje in razločevanje vseh drugih sociolektov.*

Knjižni jezik vključuje tri bistvene vloge, ki izoblikujejo celotno jezikovno vednje: 1) komunikacijska vloga, ki zaobseže tudi njegovo funkcionalizacijo, 2) estetska vloga in 3) etična vloga (vezana na ovrednotenje posameznika, družbenih in političnih razmer). Standardizacija jezika se pri tem zameji na uzakonjanje rabe znotraj komunikacijske vloge z vsaj delnim upoštevanjem funkcijskosti jezika.

Standardni jezik se omejuje na jezikovni standard, tj. opisuje aktualno javno rabo za množično sporazumevanje, s poudarkom na objektivnosti in transparentnosti izraza. To pomeni, da ne upošteva primernosti rabe, tj. funkcijsko zvrstnost, in tudi ne kultiviranosti izraza.

3 Kvalifikatorji z vidika sporočilnosti, aktualnosti in natančnosti

Zgornje predstavitve in komentirane opredelitve kvalifikatorjev in njihovo uporabo je treba preveriti še s slovaropisnega vidika. Predvideni kvalifikatorji za novi rastoči slovar slovenskega knjižnega jezika (eSSKJ) so podrobneje predstavljani v *Konceptu novega razlagalnega slovarja slovenskega knjižnega jezika* (2015).⁸

3.1

Znotraj socialnozvrstne okvalificiranosti se je slovenski jezikovni prostor skušalo čim bolj celovito zajeti z vidika družbene in geografske členjenosti, primerno aktualni jezikovni stvarnosti, pri čemer se različne idiome opazuje v razmerju do izhodiščnega knjižnega jezika. S socialnozvrstnimi kvalifikatorji se označuje vsako odstopanje od kultivirane, v (javnih, formalnih) govornih položajih ustaljene, predvidljive in vsaj pretežno s kodifikacijo usklajene leksike slovenskega knjižnega jezika, ki je večinoma razširjena tako v govorjenih kot zapisanih besedilih. Zaznamovanost gre v dve smeri: bodisi proti izrazito omejeni rabi v posebej izbranih govornih položajih za izrecno poudarjanje jezikovne kultiviranosti in umetnosti v smislu izkazovanja lastne jezikovne zmožnosti (tj. v ozkoknjižno) bodisi proti manj formalni rabi,

pogovornega jezika, imamo pa dobro razvite govore urbanih pokrajinskih centrov, pokrajinskopogovorne jezike. Z vidika knjižnosti se dobro prepoznajajo različni sociolekti, tudi ekscesni, in se dajo z vidika jezikovne kulture v družbi in kultiviranosti določene družbe dodatno ustrezno ovrednotiti in posledično ustrezno uporabiti. O tem prim. Vodušek 1933; Urbančič ³1987; Toporišič 1986/7, 1989, 1991, 2008; Vidovič Muha 1991, 2013a, 2013b; Skubic 2001, 2005.

8 Gl. povezavo: https://fran.si/179/novi-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika/datoteke/Potrjeni_koncept_NoviSSKJ.pdf. Tam je v poglavju, naslovljenem 2.5.2 Kvalifikatorji in kvalifikatorska pojasnila, pojasnjeno, da kvalifikatorji natančneje opredeljujejo zvrstno pripadnost in stilno učinkovanje eno- in večbesednih leksikalnih enot, njihovih pomenov in podpomenov ter s tem hkrati dajejo podatke o širše razumljeni normativnosti.

tj. najprej v pogovornost (knjižno in neknjižno), lahko tudi v narečnost ali žargon, sleng, otroški govor; dokončna tipologija se z uslovarjanjem leksike oblikuje skozi nastajanje razlagalnega slovarja. Tudi danes je za slovenski pogovorni jezik težko določiti splošne zakonitosti (Pogorelec 1965: 135) in za zdaj še ni celovit sistem.⁹

Kot knjižno pogovorne so označene leksikalne enote, njihovi pomeni in podpomeni, ki so značilne za javne in poljavne neformalne govorne položaje, ko gre za bolj neposredno sporazumevanje med naslovniki, npr. *važič*, *cankar*, *vetrobran*; tovrstno izrazje ima večinoma neoznačeno nevtralnno ustreznico. Kadar bo leksikalno enoto mogoče natančneje umestiti v eno izmed mestnih govoric, bo socialnozvrstnemu kvalifikatorju knjiž(no) pog(ovorno) ali že bolj pokrajinsko obarvanemu neknjiž(no) pogovorno dodano še kvalifikatorsko pojasnilo, npr. Trst z okolico, Ljubljana z okolico, Maribor z okolico itd. Z oznako neknjižno pogovorno so označene zlasti sposojenke, ki so navadno splošnoslovensko znane, npr. *žajfa*, *šajba*, *fajfa*, *bremza*, in so bile v SSKJ pogosto označene kot nižje pog(ovorne). Geografski prehod v neknjižni sistem je označen z *nar(ečno)*, ki opozori na besedje tipa *bica* (nar. kor. 'babica'), *gavda* (nar. kor. 'zabava'), *feta* (nar. prim. 'rezina'). Poudarjen družbeni vidik naj bi označevala kvalifikatorja sleng(ovsko) in otr(oško), komentirana že v poglavju 1, pri čemer pa ostaja aktualen razmislek o ponovni vzpostavitvi kvalifikatorja žarg(onsko), npr. pri geslih tipa *balvan* 'balvansko plezanje', *dresura* 'dresurno jahanje'.

4 Za sklep: smiselnost in pogostnost uporabe kvalifikatorjev in kvalifikatorskih pojasnil

Zagotovo se je do sedaj izkazalo, da je treba upoštevati tako družbeno kot zemljepisno razslojenost slovenščine, vprašljivi pa ostajata tehtnost in domišljenost izbora oznak in pogostnost njihove rabe.¹⁰ Navodila za posamezne oznake morajo biti čim bolj dorečena, njihov nabor pa mora – tudi zaradi razumevanja med uporabniki ter posledične funkcionalnosti oznak – izhajati tako iz uveljavljene tradicije kot temeljnih, prek šolskega sistema posredovanih teoretičnih izhodišč.

Izziv za označevanje ostaja stalen pritok novega besedja (prim. *Slovar novejšega besedja* 2012, *Sprotni slovar slovenskega jezika* 2014–), ki je lahko posledica različnih (družbenih) sprememb. Poleg izrazne variantnosti, npr. *sommelier* – *somelje*, *mozzarella* – *mocarela*, *emodži* – *emoji*, *smeško* za *smiley*, *sebek* za *selfie*, *snežno kolo* za *snowbike*, je pogosto vprašljiva (ne)zaznamovanost uporabe, npr. *zimzelenček*, *trebušnjak*, *limonadnica*. Še posebej pa to velja za besedotvorno opazne besede tipa *neimetnik*, *takojšnjost*, *kredibilnost*, *ekspertka* in zveze tipa *informacijska avtocesta*, za determinologizirano leksiko tipa *betakaroten*, *blokator*, *forenzik*, *steroid* in reaktualizirano leksiko iz ožje rabe *borzništvo*, *borznoposredniški*, *pokušina*, *postrešček* ipd.

9 Za vsak jezikovni sistem namreč velja, da mora imeti vzpostavljene vse osnovne jezikovne ravnine, od glasoslovne do skladenjske.

10 V slovaropisni praksi velja nepisano pravilo, da je bolje pustiti neoznačeno kot narobe označiti in s tem zavajati uporabnika.

Viri in literatura

- BROZOVIĆ, Dalibor, 1970: *Standardni jezik*. Zagreb: Matica hrvatska.
- BUGARSKI, Ranko, 2003: *Žargon: lingvistička studija*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- ČERMÁK, František, SGALL, Petr, VYBÍRAL, Petr, 2005: Od školské spisovnosti ke standardní češtině: výzva k diskusi. *Slovo a slovesnost* LXVI/2. 103–115.
- ČIŽEK, Darja, 2010: *Mariborski pogovorni jezik v Molierovi komediji. Diplomsko delo*. Maribor: Filozofska fakulteta.
- Fran: *slovarji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU*, 2014–. www.fran.si
- Gigafida. www.gigafida.net
- HAVRÁNEK, Bohuslav, 1963: *Studie o spisovném jazyce*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
- KOŘENSKÝ, Jan, 2005: K článku Od školské spisovnosti ke standardní češtině: výzva k diskusi. *Slovo a slovesnost* LXVI/4. 270–277.
- KORDIĆ, Snežana, 2003: Glotonim srbohrvaški jezik glede na srbski, hrvaški, bosanski, črnogorski. *Slavistična revija* LI/3. 355–364.
- OLIVA, Karel, 2005: Požadavky na úroveň diskuse o spisovné/standardní češtině. *Slovo a slovesnost* LXVI/4. 278–290.
- POGORELEC, Breda, 1965: Vprašanja govornega jezika. *Jezikovni pogovori*. Ljubljana: Cankarjeva založba. 132–156.
- RACE, Duša, 2015: *Problematika slovarskega označevanja sociolektov. Magistrsko delo*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- SKUBIC, Andrej E., 2001: Mesto standardnega jezika v jezikovnem repertoarju posameznika. Ada Vidovič Muha (ur.): *Slovenski knjižni jezik – aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje ob 450-letnici izida prve slovenske knjige. Obdobja 20*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 209–226.
- SKUBIC, Andrej E., 2003a: Jezikovna zvrstnost in sociolekti. Odziv na rešitve v Slovenskem pravopisu 2001. *Slavistična revija* LI/2. 239–245.
- SKUBIC, E. Andrej, 2003b: Sociolekti od izraza do pomena: kultiviranost, obrobje in eksces. Erika Kržišnik (ur.): *Aktualizacija jezikovnozvrstne teorije na Slovenskem. Obdobja 22*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 297–320.
- SKUBIC, Andrej E., 2005: *Obrazi jezika*. Ljubljana: Študentska založba.
- TOPORIŠIČ, Jože, 1976, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- TOPORIŠIČ, Jože, 1986/87: Družbenostna vprašanja slovenskega (knjižnega) jezika. *Jezik in slovstvo* XXXII/6. 178–187.
- TOPORIŠIČ, Jože, 1989: Jezik in kultura na primeru slovenskega jezika. Inka Štrukelj (ur.): *Uporabno jezikoslovje*. Ljubljana: Zveza društev za uporabno jezikoslovje Jugoslavije. 361–370.
- TOPORIŠIČ, Jože, 1991: *Družbenost slovenskega jezika: sociolingvistična razpravljanja*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- TOPORIŠIČ, Jože, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- TOPORIŠIČ, Jože, 1994: *Slovenski pravopis I. Pravila*. Ljubljana: DZS.
- TOPORIŠIČ, Jože, 2008: *Stilnost in zvrstnost*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU (Linguistica et philologica, 20).
- URBANČIČ, Boris, 1987: *O jezikovni kulturi*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- VALH LOPERT, Alenka, KOLETNIK, Mihaela, 2011: Mariborščina kot identitetni dejavnik v radijskem diskurzu. *Časopis za zgodovino in narodopisje* LXXXII/1. 121–134.
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 1971/72: Oris dveh osnovnih pojavnih oblik sistema knjižnega jezika. *Jezik in slovstvo* XVII/6. 178–186.

- VIDOVIČ MUHA, Ada, 1972: Kategorizacija in stilna opredelitev ozko knjižne leksike. *VIII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. Ljubljana: Oddelek za slovanske jezike in književnost Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. 35–52.
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 1991: Nekatera aktualna vprašanja slovenske jezikovne kulture. *24. Seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. 17–27.
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 2000: *Slovensko leksikalno pomenoslovje. Govorica slovarja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 2013a: Kriza družbene funkcije knjižnega jezika. Andreja Žele (ur.): *Družbena funkcijskost jezika: vidiki, merila, opredelitve. Obdobja 32*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 481–490.
- VIDOVIČ MUHA, Ada, 2013b: *Moč in nemoč knjižnega jezika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete (Razprave FF).
- VODUŠEK, Božo, 1933: Za preureditev nazora o jeziku. Rajko Ložar (ur.): *Krog (zbornik umetnosti in razprav)*. Ljubljana: založili sotrudniki.